

KATILIMCI TASARIM DENEYİMİ: İKÜ AKPAZ KAFETERYA ÖRNEĞİ ÜZERİNE BİR TASARIM ÖNERİSİ

Berze İPEK*

Doç. Dr. Yasemin ERKAN YAZICI**

Özet: Demokratik bir anlayış olan katılımcılık, birçok disiplinde yer aldığı gibi mimarlık alanında da kullanıcıyı proje sürecine dâhil ederek kendini göstermiştir. Merkezine tasarımcıyı alan yerleşik tasarım süreçlerinin aksine katılımcı yaklaşım, teknik bilgi ve birikime sahip olan mimarlar ile mekânların kullanıcıları olan bireylerin mekân deneyimlerini bir araya getiren hümanist bir anlayıştır. Bu anlayış ile oluşturulan tasarımların, insan ihtiyaçlarını daha çok gözetip proje hayata geçtikten sonra, bireylerin tasarımlara müdahale etmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Fiziksel çevreye yönelik müdahalelerin en aza indirilebilmesi adına geliştirilen işbirlikçi tasarım anlayışı, kullanıcıların yol gösterici olduğu aktif bir süreçtir. Ayrıca kullanıcıların gereksinimlerini anlamaya yönelik geliştirilen katılımcı yöntemler, süreci demokratik kılarken, projelerin sürdürülebilir olmasında etkilidir. Bu çalışmada, İstanbul Kültür Üniversitesi Akpaz Kafeteryası'nın, kullanıcıların gündelik yaşam deneyimlerinden yararlanılarak katılımcı bir yaklaşımla yeniden tasarlanması amaçlanmıştır. Üniversitesinin yemekhane alanı olmasına rağmen, birbirinden farklı birçok beklentisi olan kullanıcı tarafından; yemek yeme dışında çeşitli kullanım amaçlarıyla tercih edilmesi Akpaz Kafeteryası'nın, çalışma kapsamında örnek olarak seçilmesine neden olmuştur. Kullanıcıların anlık davranışlarını analiz etmek adına yapılan gözlemler ile öğrencilerin örtük beklentileri ve deneyimlerini ortaya çıkarmak amacıyla yöneltilen yarı yapılandırılmış görüşme soruları, çalışmada kullanılan katılımcı tasarım yöntemlerini oluşturmuştur. Çalışma sonunda tasarımcıların yapmış oldukları gözlemler ve kullanıcılarla yapılan görüşmeler analiz edilmiş, elde edilen bulgular yardımıyla Akpaz Kafeterya alanı yeniden tasarlanmıştır..

Anahtar Kelimeler: Birlikte Tasarlama, İşbirlikçi Tasarım, Katılımcı Tasarım Deneyimi, Üniversite Kafeterya Tasarımı

Geliş Tarihi: 09/02/2021

Kabul Tarihi: 08/10/2021

Makale Türü: Araştırma Makalesi

*İstanbul Kültür Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, Bakırköy/İstanbul, berzeipek@gmail.com, , ORCID : 0000-0002-4245-5906

**İstanbul Kültür Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Bakırköy/İstanbul, y.erkana@iku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1175-8445

PARTICIPANT DESIGN EXPERIENCE: A DESIGN PROPOSAL ON THE EXAMPLE OF IKU AKPAZ CAFETERIA

Berze İPEK*

Ass. Dr. Yasemin ERKAN YAZICI**

Abstract: Participation, which is a democratic understanding revises itself in the field of architecture. As opposed to established design process which takes the designer at the center, independent participatory approach takes the designer to the center and currently has a humanist understanding. It is aimed to prevent individuals from interfering with the designs after the project is implemented by taking more care of human needs. Collaborative design approach developed to minimize interventions in the physical environment is an active process guided by space users. In addition, participatory methods developed to understand the needs of users are effective in making the process democratic and sustaining projects. In this study, İstanbul Kültür University Akpaz Cafeteria was aimed to be redesigned with a participatory approach using the daily life experiences of users. Although it is university dining hall area, Akpaz Cafeteria is preferred for various purposes other than dining area by the users who have many different expectation, Akpaz Cafeteria is selected as an example for this study. The observations made to analyze the instant behavior of the users and the semi-structured interview questions directed to reveal the implicit expectations and experiences of the students constituted the participatory design methods used in the study. At the end of the study, the observations made by the designers and the interviews with the users were analyzed, and the Akpaz Cafeteria area was redesigned with the help of the findings.

Keywords: Co-Design, Collaborative Design, Participatory Design Experience, University Cafeteria Design

Received Date: 09/02/2021

Accepted Date: 08/10/2021

Article Types: Research Article

*İstanbul Kültür University, Graduate Education Institute, Architectural Design Master Program, Bakırköy/İstanbul, berzeipek@gmail.com, ORCID : 0000-0002-4245-5906

** İstanbul Kültür University, Faculty Of Architecture, Department Of Architecture, Bakırköy/İstanbul, y.erkan@iku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1175-8445

1.GİRİŞ

İşbirlikçi ve demokratik bir anlayış olan katılımcılık, mimarı tasarım alanında da kendini göstererek, kullanıcıların deneyimledikleri mekânların üretim süreçlerinde söz sahibi olup, aktif rol oynamalarını sağlamaktadır (Terlemez, 2018, s.144). Geleneksel tasarım sürecinde; gözlemci, analizci ve karar verici olan mimarlar her ne kadar teknik bilgi birikime sahip olsalar da, kullanıcıların ihtiyaçlarını, beklentilerini ve algılarını analiz etmekte yetersiz kalabilmektedirler. Bu durum, proje uygulandıktan sonra tasarımın kullanıcıların gereksinimlerine cevap vermemesi ve bireylerin mekânlara yaptıkları müdahaleler ile sonuçlanmaktadır. Demokratik ve hümanist bir yaklaşım olan iş birlikçi tasarım anlayışı ile geleneksel tasarımın aksine kullanıcıların yaşadıkları çevrelerde söz sahibi olmaları sağlanmakta, bireylerin gündelik yaşam deneyimleri ve beklentileri tasarım süreçlerine dâhil edilerek yapılan müdahalelerin azaltılması hedeflenmektedir. Tasarımcı odaklı anlayışın aksine merkezine kullanıcıyı alan katılımcı yaklaşım yöntemleri, kullanıcıların anlık tepkileri ile örtük beklentilerinin ortaya çıkmasını kapsamaktadır. Bu sayede bireyler deneyimledikleri çevrelerin yapısal süreçlerinde aktif rol oynarken, kullanıcıların ihtiyaçlarının değişkenliği de göz önünde bulundurulur. Katılımcı tasarım; kullanıcıların ve diğer aktörlerin tasarım süreçlerinde aktif rol oynamalarını amaçlarken aynı zamanda disiplinler arası etkileşimi arttırmayı, mekân kullanıcılarını da planlama ve tasarım süreçlerine dâhil etmeyi hedefler (Özaloğlu, 2009, s.34). Bu bağlamda, İstanbul Kültür Üniversitesi'nin yemekhane alanı olan Akpaz Kafeteryası'nın makale kapsamında ele alınmasında; birbirinden farklı istek, beğeni ve ihtiyaçları olan birçok kullanıcının, yemek yeme, ders çalışma, sohbet etme gibi çeşitli aktiviteler için bu alanı tercih etmeleri

etkili olmuştur. Farklı kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmak amacıyla yeniden tasarlanan Akpaz Kafeteryası; kullanıcıların katılımının sağlanması, istek ve ihtiyaçlarının belirlenmesi hedefiyle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Böylece mekânın kullanıcıları konumunda olan öğrenciler, tasarımın öznesi haline gelmiş ve projenin planlama aşamasında aktif rol almıştır. Ayrıca fiziksel çevrenin tasarım süreçlerine dâhil edilen öğrencilerin; kendilerine güvenen, aktif ve bilinçli bireyler olmaları hedeflenmiştir.

2.TASARIMDA KATILIMCI YAKLAŞIM

Dokunulmaz temel insan hakları kapsamında tartışılan katılım kavramının tarihini, 1215 tarihli Magna Carta Bildirgesi ile 1789 tarihli Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'ne dayandırmak mümkündür (Ökten vd., 2013). Daha sonra 1960 ve 1970'li yıllarda, toplumdaki dezavantajlı gruplar tarafından insan haklarına yönelik siyasi ve sosyal hak hareketleri gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Hak ve adalet arayışıyla gerçekleştirilen bu hareketlere; öğrenci grupları, kadın örgütleri ile etnik gruplar katılırken, bazı tasarımcılarda bu hareketleri kendi uygulamaları ile nasıl ilişkilendireceklerini gözlemlemek için düzenlenen etkinliklere katılmışlardır (Mahabadi vd., 2014, s.15). Tüm bunlar mimarlık ve planlama disiplinlerinde katılımcılık kavramını gündeme getirmiş, savunmacı planlama ile katılımcı kentsel gelişme anlayışları oluşmuştur. Bu bağlamda gündeme gelen katılımcı tasarım anlayışı ile yaşadıkları çevrelerin tasarımında hak sahibi olmayan pasif kullanıcılar yerine; tasarım aşamasında aktif rol alarak daha yaşanabilir çevreler tasarlanmasına öncülük eden tüketiciler desteklenmiştir. (Sanoff, 2000).

ABD'de ortaya çıkan savunmacı planlama, kentsel kararlar verilirken herkes için eşitlik anlayışıyla toplumun bütün kesimlerini gözetip, bazı grupların çıkarlarının ön plana çıkmasını

engellemeyi kapsamaktadır (Davidoff, 1965). Bu amaç kapsamında, katılımcı tasarım hareketi ABD’de yoksulların ve azınlıkların uğradıkları ayrımcılıklara karşı kentsel yoksulluk kapsamında yoğunlaşmış, Toplum Tasarım Merkezleri kurulmuştur. 1970’lerde sayıları artan bu merkezler; üniversite fakültelerinin çatıları altında çalışan öğrenciler ile gönüllülerin finansıyla; bakım merkezleri, gıda kooperatifleri, klinikler ve konut kooperatiflerine yönelik çalışmalar gerçekleştirmişlerdir (Comerio, 1984). ABD’nin aksine Avrupa’da gerçekleştirilen katılımcı tasarım uygulamaları, gönüllü profesyonel planlar önderliğinde yerel örgütlenmelerle birlikte hareket eden daha büyük ölçekli organizasyonları kapsamıştır. Bu organizasyonlara örnek olarak, Birleşik Krallık Kent Planlama Enstitüsü’nün 1970’lerin sonlarında geliştirdiği Planlama Yardımı (Planning Aid) ile Toplum Teknik Merkezleri (Community Technical Aid Centres) verilebilir. Gönüllülük temelinde oluşturulan bu merkezler, yerel yönetimler tarafından finanse edilirken; merkezi hükümetler de ihtiyacı olan mahallelere özel finansal kaynaklarla yardımda bulunmuşlardır (Jenkins vd., 2009). Mimarlık ve planlama disiplinlerinde yaklaşık altmış yıldır tartışılan katılımcı yaklaşım; toplum tabanlı planlama/mimarlık/tasarım (community-based planning/architecture/design), sosyal mimarlık (social architecture), hizmet ederek öğrenme (service learning), kamu yararına mimarlık/tasarım (public interest architecture/design) gibi kavramlar altında tartışılmıştır (Comerio, 1984). Bu disiplinlerde katılımcılık anlayışının gündeme gelmesinde, teknik bilgilerle hazırlanan projelerin uygulandıktan sonra başarısız olmaları etkili olmuş; bu durum kullanıcı deneyimlerinin tasarıma yansması için katılıma olan ihtiyacı göstermiştir (Tekeli, 2009, s. 194-201). Ayrıca, mimarlık ve planlama alanlarında rekabet hâlinde olan profesyonellerin çalışma ortamlarında

yaşadıkları güven sorunları, onları kim için ve ne şartlarda çalıştıkları konusunda sorgulamaya iterek, geleneksel uygulamaları reddetmelerine neden olmuştur. Geleneksel uygulamalara karşı, toplumun yoksul kesimin haklarını savunmak ve katılımlarını sağlamak amacıyla yöntemler geliştirmişlerdir. Bu bağlamda oluşan yaklaşımlar, mimarlık ve planlama alanlarında, katılımcı tasarım anlayışının yapı taşlarını oluşturmuştur (Wates ve Knevitt, 1987). Fiziksel çevrelerin tasarım süreçlerinde; tasarımcı, kullanıcı ve toplumsal kuruluşları bir araya getiren katılımcı tasarım, geleneksel tasarım anlayışının aksine insan ihtiyaçlarını daha çok gözeten hümanist bir yaklaşımdır (Robertson & Simonsen, 2012). Bu bağlamda katılımcı tasarım yaklaşımında, katılımcıların kolektif üretkenliğine dayanarak, farklı perspektiflerdeki insanların bilgi ve yöntemlerini benimseyen, üretken bir araç seti kullanılmaktadır. Bu araç setleri, mimarlığın katı ve kalıcı özelliği ile kullanıcıların esneklik ve değişkenlik potansiyellerinin arasındaki çatışmanın yarattığı problemleri gidermek için kullanılan yöntemleri kapsamaktadır (Hacıalibeyoğlu, 2013, s.190). Bunlar, kullanıcıların görünür özelliklerini anlamaya yarayan sözlü iletişim ve gözleme dayalı iletişim ile kullanıcıların sözlü ifade etmelerinin zor olduğu, örtük beklentilerini ortaya çıkarmaya yarayan üretmeye dayalı iletişimdir. Sözlü iletişim metotlarını, yüz yüze gerçekleştirilen müzakereler, anketler, yuvarlak masa toplantıları ile atölye çalışmaları oluşturmaktadır (http-1). Bu yöntemler; kullanıcıların beklentileri ve deneyimlerini anlamaya yönelik olup, tasarımcının bilgisinin kullanıcıların deneyimleri ile desteklenmesi amacıyla gerçekleştirilir. Gözleme dayalı iletişim; kullanıcıların yaşantılarının tespit edilmeye çalışıldığı alan araştırmalarını kapsayan bir yöntemdir. Üretmeye dayalı iletişim ise kullanıcılara sağlanan araçlar ile

kendilerini ifade edebilmelerine fırsat vererek, yaşadıkları çevrelere dair taleplerini ortaya çıkarmalarına olanak sağlayan özel yöntemlerdir. Bu yöntemlere örnek olarak maketler, çizimler, fotoğraflar, üç boyutlu modeller gibi görselleştirmeler ile grafik düzeyleri yüksek şemalar verilebilir (Hacılibeyoğlu, 2013, s.191). Tüm bu yöntemlere rağmen, tasarım sürecinde aktif rol alan bütün grupların çıkarları doğrultusunda ortak paydada uzlaşmalarının zorluğu, katılımcı yaklaşım anlayışının yöntemleri konusundaki tartışmaları hala devam ettirmektedir (Arnstein, 1969).

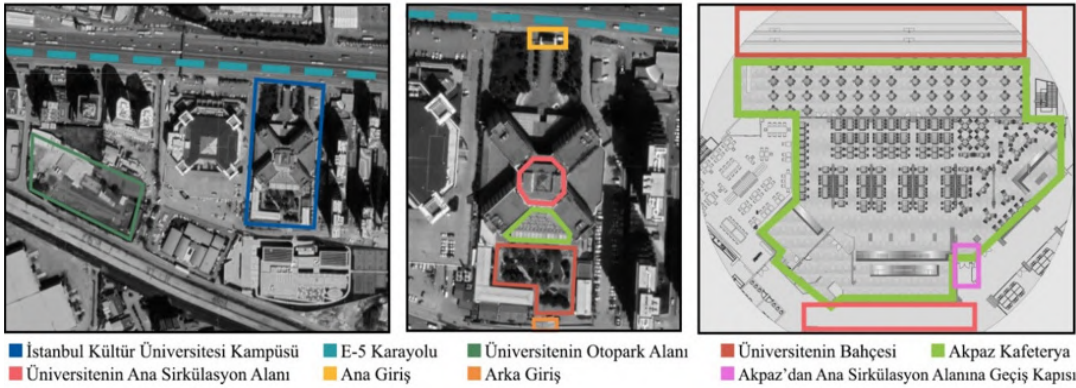
Bu makalede, İstanbul Kültür Üniversitesi yemekhane alanı olan Akpaz Kafeterya'nın Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, Mimari Tasarımda Özel Konular dersi kapsamında; katılımcı bir süreçle yeniden tasarlanmasına yönelik gerçekleştirilen metotlar açıklanmaktadır. Tasarlanan ürünün kullanıcılarını tasarım sürecinde aktif rol alan aktöre dönüştüren katılımcı tasarım yaklaşımıyla yeniden düzenlenen Akpaz Kafeteryası tasarımında, mekânın kullanıcıları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Akpaz Kafeterya'nın tasarım aşamasında, katılımcı tasarım adına; farklı özellikte birçok kullanıcı tasarımın karar verme sürecine dâhil

edilmiştir. Bu sayede kullanıcıların istek, beğeni ve ihtiyaçlarına daha çok cevap veren tasarımın oluşturulmasının yanı sıra katılımcıların iletişim yetileri ile sosyal duyarlılıklarının geliştirilmesi hedeflenmiştir.

3. ANALİZ ÇALIŞMALARI

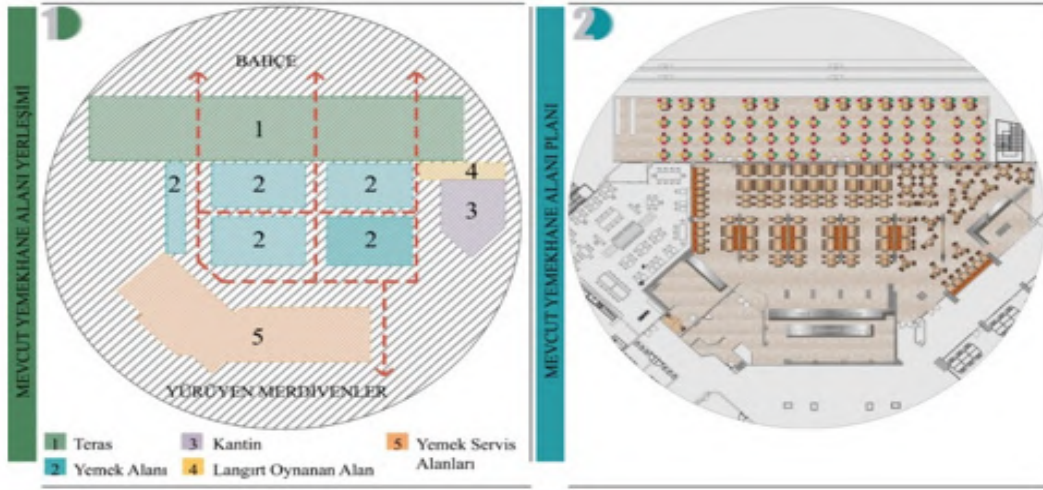
19-20 Öğretim yılı bahar dönemi, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, Mimari Tasarımda Özel Konular dersi kapsamında katılımcı tasarım anlayışı ile yeniden tasarlanan Akpaz Kafeterya; E5 Karayolu üzerinde bulunan, ön ve arka olmak üzere iki girişi olan İstanbul Kültür Üniversitesi'nin yemekhane alanıdır. Yemekhane alanı olmasına rağmen, üniversitenin arka girişi ve bahçesi ile olan ilişkisi Akpaz'ı, arka bahçeden üniversitenin ana sirkülasyon alanına erişimde, kullanıcılar tarafından tercih edilen bir geçiş rotası haline getirmiştir. Ayrıca Akpaz, üniversitenin otopark alanından ana sirkülasyon alanına ulaşmak isteyen kullanıcılar tarafından da tercih edilen bir geçiş rotasıdır (Şekil 1).

Akpaz Kafeterya, üniversitenin yemekhane alanı olmasına rağmen, konumu gereği geçiş rotası haline gelmesinin yanı sıra, kullanıcılar tarafından; ders çalışmak, çizim yapmak, dinlenmek, sohbet etmek ve oyun oynamak

Şekil 1. Akpaz'ın Vaziyet Planındaki Konumu

Şekil 2. Akpaz Kafeterya Mevcut Yerleşim Planı

gibi farklı aktiviteler için de tercih edilmektedir. Bu nedenle, mevcut yerleşim planı; yemek servisi ve yemek alanı dışında kantin, teras, oyun alanı gibi farklı kullanımlara yönelik mekânlardan oluşmaktadır (Şekil 2). Katılımcı tasarım sürecinin bir ayağı olan alan çalışmaları; gözlem, analiz ve yarı yapılandırılmış görüşme aşamalarından oluşmaktadır. Katılımcı ve

katılımcı olmayan yöntemler kullanılarak yapılan gözlemler sonucunda oluşturulan hipotez bağlamında; alan analizlerinin kriterleri belirlenmiş, farklı kullanıcıların ihtiyaçlarını, deyimlerini ve algılarını anlamak üzere yarı yapılandırılmış görüşme soruları oluşturulmuştur (Şekil 3).

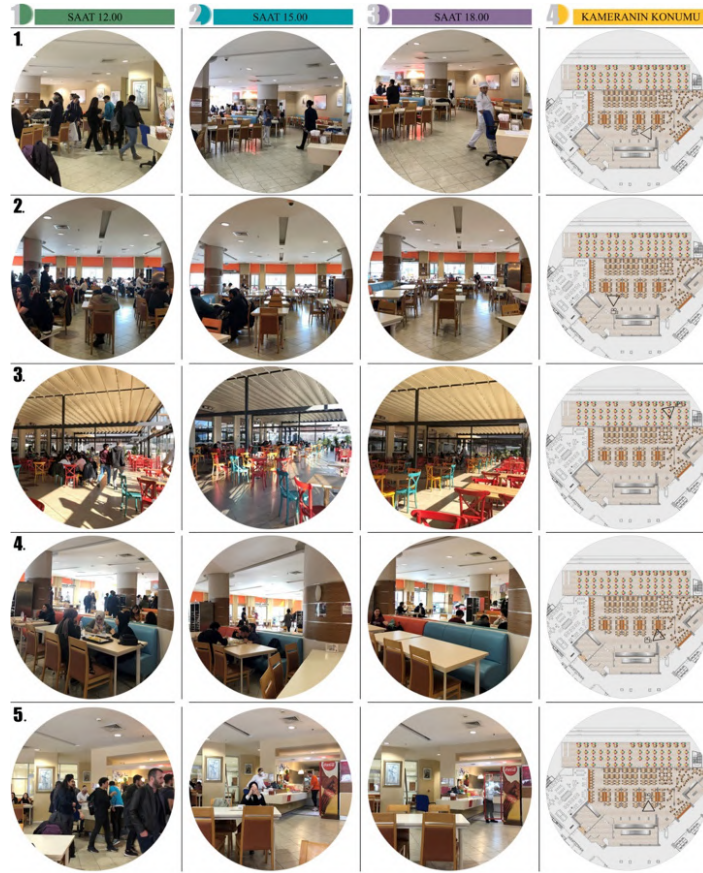
Şekil 3. Katılımcı Tasarım Yaklaşımı ile Akpaz Kafeterya Tasarımı Metodolojisi

Böylece gözlem, analiz ve görüşmelerden elde edilen veriler ışığında, kullanıcıların istek, ihtiyaç ve beğenileri göz önünde bulundurularak, tanımlı sirkülasyon aksları ile farklı ihtiyaçlara ve kullanıcılara yönelik kimlikli mekânlar oluşturulmaya çalışılmıştır.

3.1. Veri Toplama Yöntemi Olarak Akpaz Kafeterya Gözlemleri

Veri toplama aracı olarak gözlem, insan davranışlarının doğal ortamlarında belirli bir yöntem ve anlayış ile analiz edilmesidir. Aktörlerinin gözlemci ile gözlenen olduğu veri analiz yöntemi, katılımcı ve katılımcı olmayan gözlem olarak ikiye ayrılmaktadır. Sadece gözlemci konumunda olan araştırmacının kimliğinin belli olduğu durumlar katılımcı olmayan olarak adlandırılırken, gözlemcinin

kullanıcılardan biriymiş gibi davranıp, mekân kurgusunun parçası haline geldiği durumlara ise katılımcı gözlem denmektedir (Guest vd., 2013, s.75). Bu bağlamda, Akpaz Kafeteryası'nda kullanıcıların istek ve ihtiyaçlarının belirlenmesi için gözlemler ve mekânın fiziksel yapısını anlamaya yönelik analizler yapılmıştır. Gözlemler sırasında araştırmacının, elindeki not kâğıtları ile fotoğraf makinasının kimliğini görünür kıldığı katılımcı olmayan bir yaklaşımın yanı sıra, gözlemcinin kullanıcılardan biriymiş gibi davranıp mekânı deneyimlediği katılımcı yönteme de başvurulmuştur. Veri toplama yöntemleri kapsamında Akpaz Kafeteryası'nda, mevcut durumun aynı noktadan günün farklı saatlerinde fotoğrafları çekilmiş (Şekil 4), problemler tespit edilmiştir.

Şekil 4. Akpaz Kafeterya Mevcut Görşeller

Günün farklı saatlerinde araştırmacılar tarafından yapılan gözlemler sonucunda, kafeteryadan okula giriş kapısının tek olmasından dolayı bu bölümde özellikle öğlen saatlerinde yoğunluğun arttığı gözlenmiştir. Yemek servis alanında, cama yakın masaların kullanımının tercih edilmesinin yanı sıra; yemek masalarında yemek yiyen öğrenciler dışında, bilgisayarlarıyla çizim yapan öğrenciler ile maket yapan öğrencilerin de olduğu gözlenmiştir. Kantin sırasında oluşan yoğun kuyrukların öğleden sonra azaldığı tespit edilmiş, yemek servis alanına ulaşmak isteyen kullanıcılar ile bahçeye çıkmak isteyenlerin tercih ettikleri rotanın aynı olmasının yoğunluğu daha da arttırdığı görülmüştür. Katılımcı ve katılımcı olmayan gözlemler aracılığıyla tanımsız sirkülasyon akslarının mekânda yarattığı yoğunluk belirlenmiş, farklı ihtiyaçlara yönelik oluşturulmayan tek tip mekânların kullanıcı aktivitelerini sınırlandırıp iç içe geçmesine sebep olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitlerden yola çıkarak “mekânın yerleşim düzeninin tanımsız oluşu karmaşaya sebep olmaktadır” hipotezi oluşturulmuştur. Yemek yemenin yanı sıra, konumu gereği farklı kullanımlar için tercih edilen ve geçiş rotası haline gelen Akpaz Kafeteryası'nda, mevcut durumda tanımlı sirkülasyon alanları ile farklı kullanımlara yönelik kimlikli mekânların olmayışının karmaşa doğurduğu gözlenmiştir. Analiz ve gözlemlerden edinilen veriler ışığında hipotez oluşturulurken, alan analizi ile yarı yapılandırılmış görüşme sorularının kriterleri de belirlenmiş, bu sayede tasarımın şekillenmesi hedeflenmiştir.

3.2.Veri Toplama Yöntemi Olarak Akpaz Kafeterya Alan Analizleri

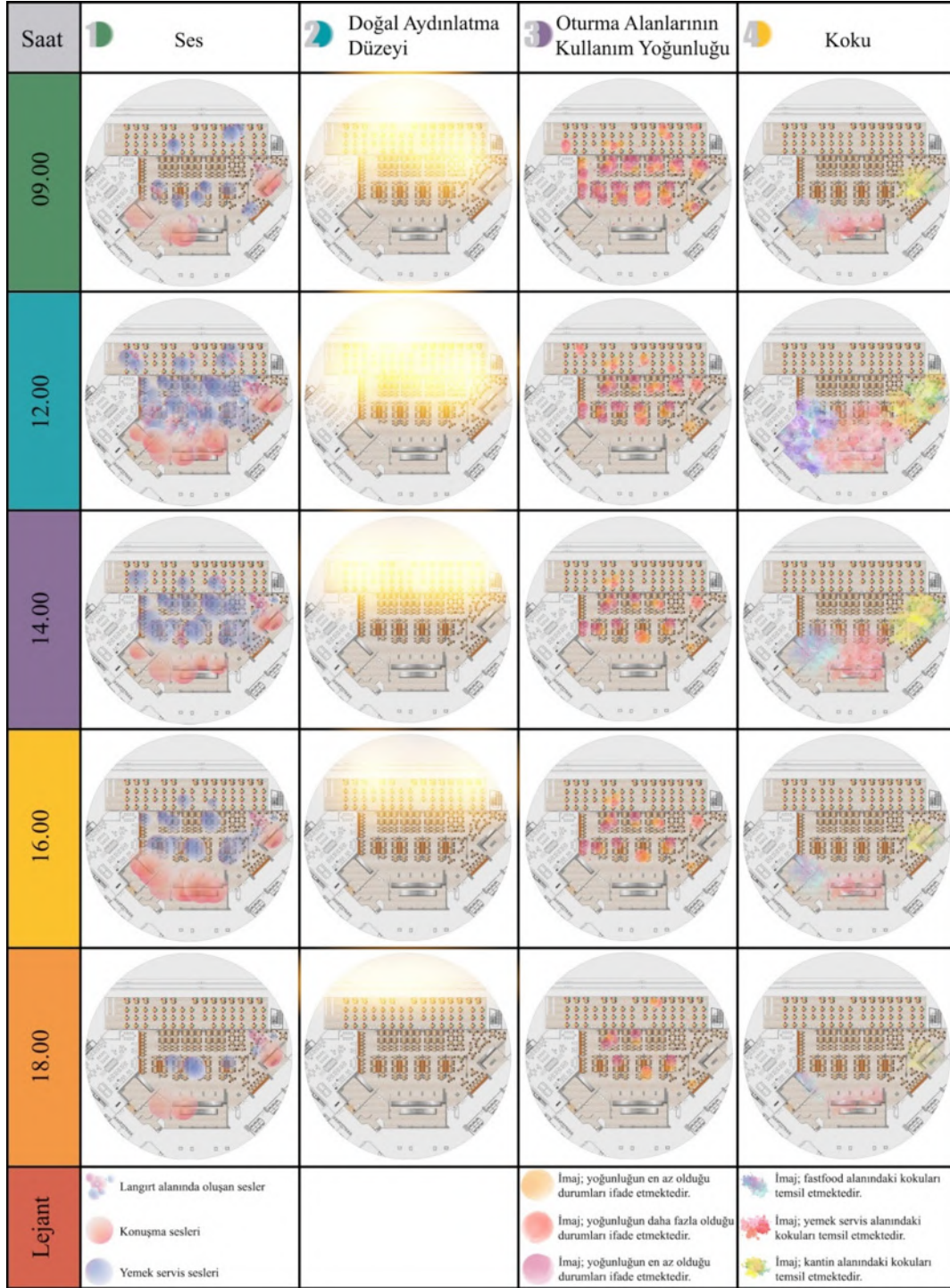
Akpaz Kafeterya alanında yapılan gözlemlerden elde edilen veriler; yemekhane alanının fiziksel yapısını açığa çıkarmak için yapılacak analizlerin kriterlerini belirlemede etkili olmuş; ses, doğal aydınlatma düzeyi, oturma alanlarının kullanım yoğunluğu, koku ve sirkülasyon analizleri

yapılmıştır (Şekil 5). 09.00, 12.00, 14.00, 16.00 ve 18.00 saatlerinde yapılan analizlerde; ses analizinde ses kayıt cihazı, oturma alanlarının kullanım yoğunluğu analizinde fotoğraflama tekniği, doğal aydınlatma düzeyi ile koku analizinde ise araştırmacılar tarafından yapılan gözlemler ile sonuca varılmıştır.

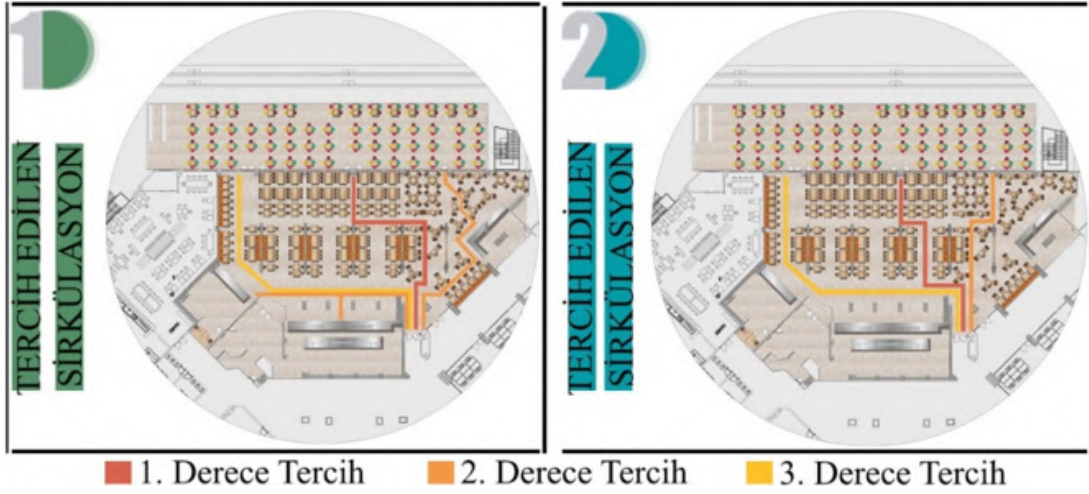
Akpaz Kafeterya alanının ses analizi sonucuna göre, farklı saatlerde ses yoğunluğunun değiştiği tespit edilirken, yapılan aktiviteye bağlı olarak oluşan ses kaynağının değişiklik gösterdiği görülmüştür. Ses yoğunluğunun en fazla olduğu saatlerin öğlen saatleri olduğu, en az olduğu saatlerin ise sabah ve öğleden sonra olduğu belirlenmiştir. Doğal aydınlatma düzeyi analizi, mekânda güneş ışığından yeterince yararlanılmadığını göstermiştir. Sabah saatlerinden itibaren yapay aydınlatma kullanıldığı, öğleden sonra 2'ye kadar cam kenarında bulunan masaların doğal aydınlatmadan yararlandığı fakat geri kalan kısımların yapay elemanlar ile aydınlatıldığı tespit edilmiştir. Oturma alanlarının kullanım yoğunluğu analizi sonucunda, Akpaz'ın en yoğun olduğu öğlen saat 12'de neredeyse bütün yemek masalarının dolu olduğu görülmüştür. Koku analizi ile kokunun en yoğun olduğu saatin öğlen 12 olduğu görülmüş, günün diğer saatlerinde ise kokunun azaldığı sonucuna varılmıştır.

Kafeteryaya girişte ve çıkışta tercih edilen sirkülasyonların kullanım yoğunlukları gözlenerek, kullanıcıların tercihleri analiz edilmiştir (Şekil 6). Yapılan gözlemler sonucunda Akpaz'ın bahçe ile olan etkileşiminin kafeteryayı geçiş rotası haline getirdiği tespit edilmiş, bu durumun yoğunluğu arttırırken, Akpaz'a üniversite içinden ve bahçeden girişte farklı sirkülasyonların tercih edilmesine sebep olduğu görülmüştür. Geliştirilecek yeni tasarımda yol gösterici olması amacıyla yemekhane alanının fiziksel yapısı analiz edilirken, kullanıcıların davranışları da gözlenmiştir. Yapılan gözlemler

Şekil 5. Akpaz Kafeterya Analizleri

Şekil 6. Kafeteryaya Girişte Ve Çıkışta Tercih Edilen Sirkülasyonların Analizi

ile üniversitenin yemekhane alanı olan Akpaz'ın, kullanımının en yoğun olduğu saatin yemek servisinden dolayı öğlen saatleri olduğu belirlenmiş, kullanıcıların Akpaz'ı yemek dışında farklı aktiviteler için kullandıkları tespit edilmiştir. Bahçeden okula geçişte yemek alanının tercih edilmesi ile erişimi sağlayan tek bir kapının olmasının da yoğunluğu arttırdığı görülmüştür. Doğal ışıktan yeterince yararlanılmadığı, yemek alanlarındaki kokuların ve seslerin birbirine karıştığı analiz edilirken farklı kullanımlara yönelik mekân seçeneklerinin olmaması gibi mekânın fiziksel yetersizlikleri tespit edilmiştir.

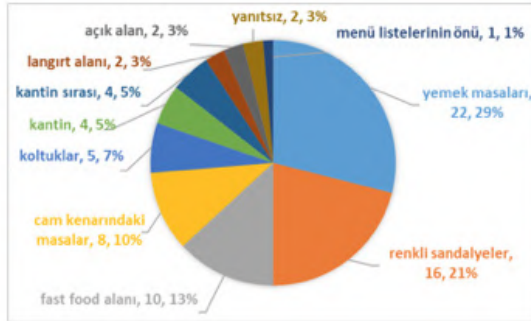
3.3. Veri Toplama Yöntemi Olarak Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

Yarı yapılandırılmış görüşmeler; kullanıcıların deneyimleri, görüşleri, ihtiyaçları ve memnuniyetleri hakkında bilgi toplamak amacıyla gerçekleştirilen bir iletişim, gözlem tekniğidir (Onur, 2019, s.73). Bu teknikle katılımcıların deneyimlerinin ve beklentilerinin ortaya çıkarılması beklenirken, görüşmenin gidişatına göre farklı sorular yöneltilerek; kullanıcının çevre değerlendirmeleriyle ilgili farklı boyutlarda bilgiler de edinilebilir

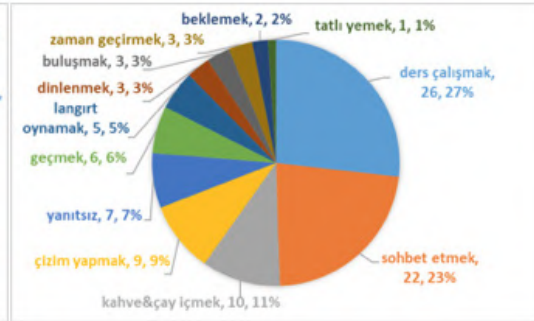
(Açıksöz vd., 2020, s.211). Böylece tasarımcı görüşmeyi yöneterek kullanıcılardan çevre değerlendirmeleriyle ilgili derinlemesine bilgi toplamış olur. Bu görüşmeler, kullanıcının cevabının nasıl olması gerektiğine dair bir yapı dayatmamalı, katılımcıların kendi çevre deneyimlerini ve kişisel algılarını ifade etmelerinde fırsat tanıyıcı, esnek ve işbirlikçi bir iletişime dayalı olmalıdır (Luck, 2003, s.527). Bu bağlamda, kullanıcıların İstanbul Kültür Üniversitesi yemekhane alanı hakkındaki tutumlarının belirlenmesi kapsamında 6 adet yarı yapılandırılmış görüşme sorusu hazırlanmıştır. Sorular; (1) Akpaz'da en çok vakit geçirdiğiniz alan hangisidir?, (2) Akpaz'ı yemek yeme dışında hangi aktiviteler için kullanıyorsunuz?, (3) Akpaz'da kaç kişi ile birlikte yemek yiyorsunuz?, (4) Okulda bulunduğunuz saatlerin ne kadarını Akpaz'da geçiriyorsunuz?, (5) Oturma elemanlarının ergonomisini nasıl buluyorsunuz?, (6) Akpaz'da bitki kullanılmasını ister miydiniz? şeklindedir. Her soru farklı sayıda kişiye sorulabilmiş, aşağıda detaylı bilgi verilmiştir. Çalışmada kişisel bilgiler ve cinsiyet gibi veriler etkili olmadığı için yer verilmemiştir. Görüşmeler alan çalışmasının yapıldığı Akpaz kafeteryasında

yüz yüze gerçekleşmiştir. Sorulara verilecek yanıtlarla birlikte tasarımın; kullanıcıların ihtiyaçları, tercihleri ve beğenileri doğrultusunda geliştirilmesi hedeflenmiş ve mekânda olumsuz bulunan yönlerin giderilmesi amaçlanmıştır. “Akpaz’da en çok vakit geçirdiğiniz alan hangisidir?” sorusu 76 öğrenciye yöneltilmiş, en fazla yemek masaları, renkli sandalyeler ve fast food alanı yanıtları alınmıştır (Grafik 1). “Akpaz’ı yemek yeme dışında hangi aktiviteler için kullanıyorsunuz?” sorusu 67 öğrenciye sorulmuş, bazı öğrenciler birden fazla yanıt verdiği için dolayı toplam 97 yanıt ulaşılmıştır. En fazla ders çalışmak, sohbet etmek ve kahve-çay içmek yanıtları verilmiştir (Grafik 2). “Akpaz’da kaç kişi ile birlikte yemek yiyorsunuz?” sorusu 106 öğrenciye yöneltilmiş, katılımcıların yarıya yakını 2-4 kişi olarak yanıtlamıştır (Grafik 3).

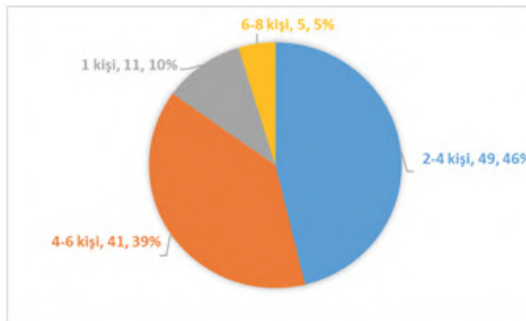
“Okulda bulunduğunuz saatlerin ne kadarını Akpaz’da geçiriyorsunuz?” sorusu 85 öğrenciye sorulmuş, öğrencilerin yaklaşık üçtebiri 1 saat yanıtını vermiştir (Grafik 4). Görüşme sorularında olmamasına rağmen bazı öğrenciler Akpaz’ı sadece yemek yeme için kullandıklarını, kısa süreli vakit geçirmelerinin nedenini kötü koku, kalabalık, karanlık ve gürültü olarak açıklamışlardır. “Oturma elemanlarının ergonomisini nasıl buluyorsunuz?” sorusu 49 öğrenciye yöneltilmiş, öğrencilerden 1 en az 10 en çok olacak şekilde puan vermeleri istenmiştir. En fazla üç, dört ve beş puan yanıtları alınmıştır (Grafik 5). “Akpaz’da bitki kullanılmasını ister miydiniz?” sorusu 39 öğrenciye sorulmuş, katılımcıların büyük çoğunluğu evet yanıtını vermiştir (Grafik 6).

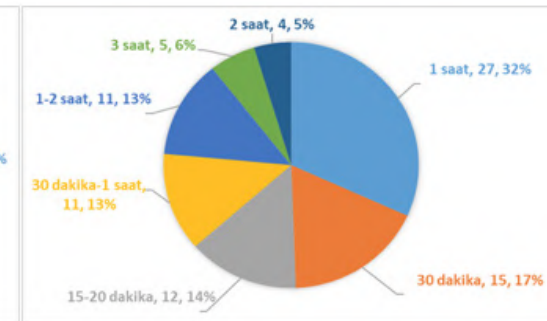
Grafik 1. En Çok Vakit Geçirdiklerilen Alanlar

Grafik 2. Yemek Yeme Dışında Yapılan Aktiviteler

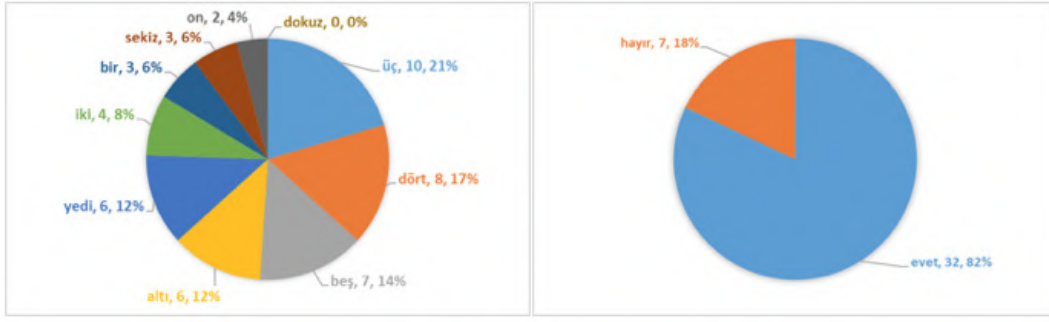

Grafik 3. Birlikte Yemek Yenilen Kişi Sayısı

Grafik 4. Mekanda Geçirilen Süre

Grafik 5. Oturma Elemanlarına Verilen Puanlar

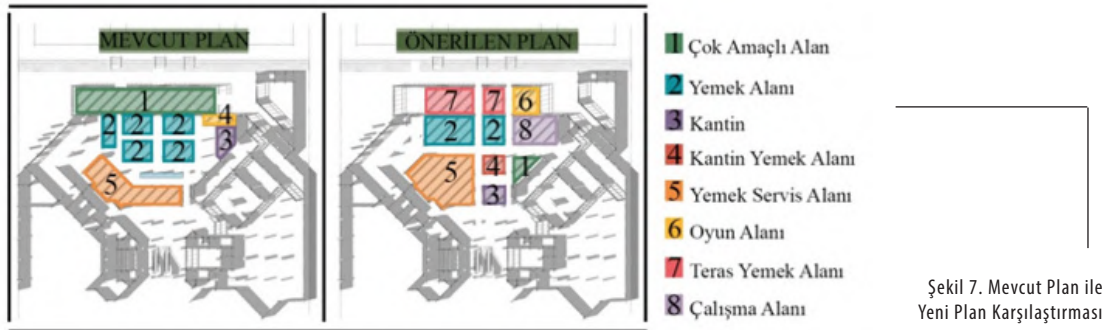
Grafik 6. Mekanda Bitki İsteği

Görüşmelerden elde edilen grafiklere genel olarak bakıldığında; yemek alanının birincil işlevi dışında; çoğunlukla ders çalışmak, sohbet etmek için de, en az iki-dört kişilik olmak üzere farklı sayıdaki gruplar tarafından da kullanıldığı gözlenmiştir. Mekânın genellikle bir saat civarı kullanılması tasarım açısından yol göstericiyken, oturma alanları öğrenciler tarafından kullanışlı bulunmamış, fakat bitki kullanımı olumlu karşılanmıştır. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak mekânlar, çok işlevli ve fonksiyonel olacak biçimde düzenlenip, tüm ihtiyaçlara cevap verecek şekilde tasarlanmıştır.

4.AKPAZ KAFETERYA TASARIMI

Akpaz Kafeteryasında yapılan gözlemler, analizler ve katılımcılarla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde

edilen bulgular analiz edilmiş, kafeterya alanının yeniden tasarlanması için girdi oluşturmuştur. Bu bağlamda kullanıcıların; yemek yeme dışında ders çalışmak, dinlenmek, sohbet etmek ve oyun oynamak gibi farklı aktiviteler için kafeterya alanını tercih ettikleri tespit edilerek, yeni tasarım mevcut planın aksine farklı kullanımlara yönelik mekân seçenekleri içerecek şekilde yeniden düzenlenmiştir. Kullanıcıların ihtiyaçları, istekleri ve beğenileri göz önünde bulundurularak düşünülen tasarım önerisinde; çalışma alanı, dinlenmek-sohbet etmek için çok amaçlı alan ve tanımlı bir yemek alanı oluşturulmuştur. Ayrıca, Akpaz'ın mevcut planında var olan mekânlar kullanıcıların ihtiyaçları, istekleri ve beğenileri doğrultusunda geliştirilmiş ve tespit edilen problemlere çözüm aranmıştır (Şekil 7).

Kafeterya alanında yapılan gözlemlerden edinilen bulgular ışığında, Akpaz'ın üniversiteye giriş ve çıkışlarda geçiş mekânı olarak kullanıldığı, sirkülasyon alanlarının tanımsız olduğu tespit edilmiş ve bu durumun kullanıcı hareketlerinde karmaşaya sebep olduğu görülmüştür. Mevcut tasarımda mobilya düzeninin sirkülasyonu tanımlamadığı, bahçeden kafeterya alanına giren kullanıcıların mekânı anlamakta zorlandıkları ve bu durumun sıkışıklıklara sebep olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kafeterya alanından üniversitenin ana sirkülasyon alanına geçişi sağlayan tek bir kapının olması yoğunluğu arttıran diğer bir neden olarak belirlenmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, katılımcıların yeni yapılacak olan tasarımdan beklentilerinin, tanımlı geçiş aksları olduğu sonucuna da dayanılarak Akpaz Kafeterya alanı düzeni yeniden oluşturulmuştur. Bu bağlamda oluşturulan tasarım üç tane tanımlı kesintisiz sirkülasyon aksı içerirken, geçiş rotaları seperatörler, mobilyalar ve bitkiler ile belirlenmiştir. Akpaz'dan üniversitenin ana sirkülasyon alanına erişimi sağlayan eski tasarımdaki tek geçiş yerine, birinci ve ikinci sirkülasyon aksı oluşturularak süreklilik sağlanmış, aynı zamanda erişim olanağı artırılarak yoğunluğun azaltılması amaçlanmıştır. Kullanıcıların ihtiyaçları doğrultusunda, mimari tasarım stüdyoları ile mevcutta var olan özel kafe arasında üçüncü sirkülasyon aksı oluşturulmuştur. Böylece özel kafede yemek yemeyi tercih eden kullanıcıların erişimini rahatlatan aks, aynı zamanda içeceğini özel kafeden alıp yemek yemeyi Akpaz'da tercih eden kullanıcıların hareketlerini kolaylaştıran bir seçenek haline gelmiştir.

Öğrenciler görüşmeler sırasında, yemek yerken bahçedeki doğal ışıktan yararlanmak istediklerini ifade etmişler aynı zamanda cam kenarındaki masaların Akpaz'da en fazla zaman geçirilen alanlardan olduğu yapılan gözlemlerde de tespit edilmiştir. Bu nedenle, yeni tasarımda yemek alanları bahçeyle ilişkili olacak şekilde, cam

kenarlarına ve teras alanına yerleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerde katılımcılar, kantin sırasında beklemekten rahatsız olduklarını dile getirdikleri için kantin alanı üniversitenin ana sirkülasyon alanı ile ilişkili olacak şekilde servis alanı, içecek ve yiyecek servisi olarak ikiye ayrılmıştır. Bu sayede, kantin alanında oluşan sıra yoğunluğunun azalması hedeflenmiş, sadece içecek almak isteyen kullanıcıların üniversitenin ana sirkülasyon alanına servis veren kantin kısmından ihtiyaçlarını giderip kafeterya alanının içine girmelerine gerek kalmaması sağlanmıştır. Akpaz'ın mevcut tasarımında içeride bulunan oyun alanı, katılımcılar gürültüden rahatsız oldukları belirttikleri için yeni tasarımda teras kısmına alınmıştır. Görüşmeye katılan öğrenciler, yemek kokularından rahatsız olduklarını belirttikleri için yemek alanları bir araya toplanmış, içe dönük bir tasarım oluşturularak kokunun minimuma inmesi hedeflenmiştir. Ayrıca yapılan gözlemlerde, kullanıcıların ana yemek ve fast food alanı arasında tercih yaparken oluşturdukları sirkülasyon yoğunluğunun önünde geçilmesi hedefiyle de yemek alanları bir araya getirilmiştir. Görüşmeye katılan öğrencilerin, yemek yeme dışında Akpaz'ı dinlenmek ve sohbet etmek için tercih ettikleri belirlenmiş, gözlemler aracılığıyla da bu kullanıcıların aktivitelerini gerçekleştirmelerine yönelik mekânların var olmamasının karmaşaya yol açtığı sonucuna varılmıştır. Bu bağlamda, oluşturulan çok amaçlı alan kullanıcıların sohbet edip, dinlenebilmelerine yönelik geliştirilmiştir. Son olarak, gözlemler ve görüşmeler ışığında öğrencilerin yemekhaneyi ders çalışmak için kullandıkları görülmüş, yeni tasarımda çalışma alanına yer verilmiştir. Akpaz'ı ders çalışmak için kullandıklarını belirten öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun mimarlık öğrencileri olduğu analiz edilmiş, yeni tasarlanan mekân mimari tasarım stüdyoları ve üçüncü aks ile ilişkili olacak şekilde yerleştirilmiştir (Tablo 1).

Mevcut Tasarımdaki Sorun	Hedef	Tasarım Kararı
Tanımsız sirkülasyon aksları mekânda ve kullanıcı hareketlerinde karmaşaya sebep olmaktadır.	Tanımlı sirkülasyon aksları oluşturularak kullanıcıların mekânı daha kolay anlamalarını sağlamak.	Seperatörler, bitkiler ve mobilyalar ile mekân sınırları belirlenmiş, sirkülasyon alanları tanımlanmıştır.
Kafeteryadan üniversitenin ana sirkülasyon alanına geçiş için tek kapının olması yoğunluğu arttırmaktadır.	Girişlerde ve çıkışlarda oluşan yoğunluğun azaltılması ile erişim olanağını artırırken sürekliliğin sağlanması.	Birinci ve ikinci sirkülasyon aksları ile kafeteryadan üniversitenin ana sirkülasyon alanına iki geçiş yaratılmıştır.
Özel kafeye Akpaz'dan ve mimari tasarım stüdyolarından erişimin zor olması.	Özel kafeye erişimi kolaylaştırırken, Akpaz ve mimari tasarım stüdyoları arasındaki ilişkiyi güçlendirmek.	Özel kafeye ile mimari tasarım stüdyoları arasında üçüncü sirkülasyon aksı oluşturulmuştur.
Yemek masalarında doğal ışıktan yeterince yararlanılamaması.	Yemek alanlarının bahçe ile ilişkilerini güçlendirerek doğal ışıktan daha fazla yararlanılmasını sağlamak.	Yemek alanları teras alanına ve cam kenarlarına yerleştirilmiştir.
Kullanıcıların kantin sırasında beklemekten ve oluşan yoğunluktan rahatsız olmaları.	Kantin sırasını ve Akpaz'da oluşturduğu yoğunluğu azaltmak.	Kantin, üniversitenin ana sirkülasyon alanına yakın konumlandırılmış, yiyecek ve içecek servisleri için farklı alanlar tasarlanmıştır.
Kullanıcıların oyun alanında oluşan gürültüden rahatsız olmaları.	Oyun alanında oluşan gürültüyü azaltmak.	Oyun alanı teras alanına yerleştirilmiştir.
Kullanıcıların iç içe geçen yemek kokularından rahatsız olması.	Yemek kokularının mekâna yayılmalarını engellemek.	Yemek alanları bir araya toplanarak içe dönük bir tasarım geliştirilmiştir.
Dinlenmek, sohbet etmek gibi farklı işlevlere yönelik mekânların olmamasının yarattığı karmaşa.	Farklı kullanımlara yönelik esnek mekânlar oluşturmak.	Dinlenmek ve sohbet etmeye yönelik çok amaçlı alan tasarlanmıştır.
Akpaz'da ders çalışmak isteyen öğrenciler için özel bir alanın olmaması.	Ders çalışmak için özel bir alan yaratılması.	Mimari tasarım stüdyoları ile ilişkili özel bir ders çalışma alanı tasarlanmıştır.

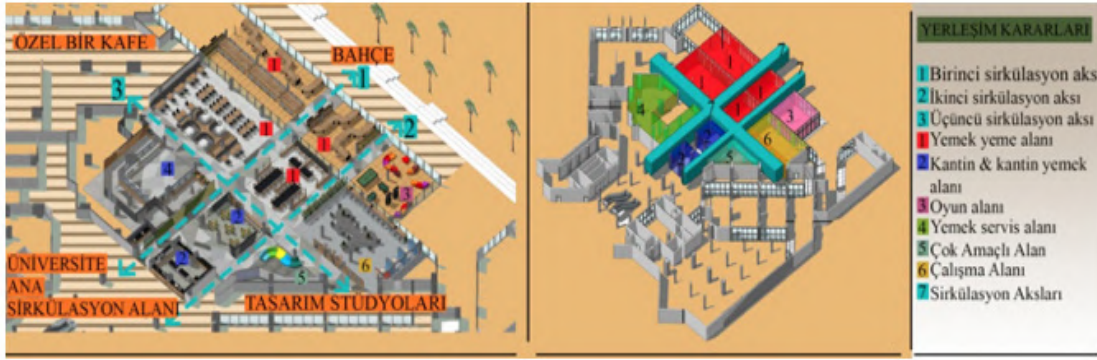
Tablo 1. Mevcut Tasarımdaki Sorunlar, Hedefler ve Tasarım Kararları

tasarım stüdyoları ve üçüncü aks ile ilişkili olacak şekilde yerleştirilmiştir (Tablo 1).Mekân analizleri, gözlemler ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgular ışığında geliştirilen Akpaz Kafeterya tasarımı; mevcut tasarımdaki problemlere çözüm getirecek şekilde kullanıcıların istek, ihtiyaç ve beğenileri doğrultusunda geliştirilmiştir. Mevcut düzende kullanıcı hareketlerinde karmaşaya sebep olan tanımsız olan sirkülasyon aksları, tanımlı hale getirilerek sürekliliğin sağlanması amaçlanmıştır. Tasarlanan yeni sirkülasyon aksları ile Akpaz'dan özel kafeye ve üniversitenin ana sirkülasyon alanına geçişin kolaylaşarak yoğunluğun azalması hedeflenmiştir. Ayrıca var olan kullanım alanlarının geliştirilmesinin yanı sıra farklı

ihtiyaçlara yönelik yeni mekân seçenekleri oluşturulmuştur (Şekil 8).

4.1. Tasarım Kararları

Akpaz Kafeterya tasarımı kapsamında; sınırları tanımlı ve farklı kullanımlara açık fonksiyonel mekânlar oluşturulmuştur. Kullanılan seperatörler, mobilyalar ve bitkiler ile sirkülasyon aksları tanımlanmış, mekânların sınırları belirlenmiştir. Mekânlar tavan detayları ve yer döşemeleri ile sirkülasyon akslarından ayrılmış, malzemelerde gri tonlar, ahşap detaylar ve yeşil öğeler seçilmiştir. Malzeme seçimleri, kullanım yoğunlukları göz önünde bulundurularak yapılmış bunun yanı sıra malzemelerin kullanışlı ve ekonomik olmalarına ayrıca özen gösterilmiştir.

Şekil 8. Yerleşim Kararları

alanı, toplamda 142 kişiye hizmet verecek şekilde görüşme soruları ile gözlem ve analizlerden edinilen veriler göz önünde bulundurularak tasarlanmıştır (Şekil 9). Görüşme verilerine göre, öğrencilerin birlikte yemek yediği kişi sayısı göz önünde bulundurularak mevcut yemek alanındaki tek tip masa düzeni yerine oturma planları çeşitlendirilmiş, farklı seçenekler yaratılmıştır. Tek kişilik, 4 kişilik ve kalabalık gruplar gibi farklı kullanımlara yönelik oturma alanları tasarlanmış, cam kenarına yerleştirilen tek kişilik masalarla yemek yerken bahçenin görülebilmesi sağlanmıştır. Kullanışlı olmadığı düşünülen mevcut oturma düzeni yerine, kullanıcı ihtiyacına göre ayrılıp birleşebilecek şekilde esnek tasarıma sahip bir düzen tasarlanmıştır. Tasarımın kimliğini oluşturan yeşil öğelerin seperatörler ile kolon kaplamalarında kullanımı önerilmiş ve bu öğeler ile uyumlu duvar kâğıdı tercih edilerek tasarımda bütünlük sağlanmıştır. Kullanılan lineer aydınlatma elemanları ve sarkıt armatürler gibi dekoratif ürünler tasarımı tamamlamış, yeşil öğelerin bulunduğu seperatörler ahşap görünümlü dikmeler ile tavan detayına sabitlenerek tasarımın bütünlüğü korunmuştur. Tasarımın genelinde kullanılan ahşap ve mermer görünümlü malzemeler, kullanım kolaylığı sağlarken ekonomik olması sebebiyle mdf plakalarından üretilmiştir. Bakım gerektirmeyen

ve kolay çizilmeyen ahşap görünümlü mdf plakalar, baffle asma tavan sistemi ile masalarda da tercih edilmiştir. Yer döşeme malzemesi olarak gri epoksi kullanılırken, masalarda kullanılan mermer görünümlü mdf ile seperatörler ve tavan detayında kullanılan ahşap görünümlü mdf arasında uyum yakalanması hedeflenmiştir. Terasta yemek yeme ve serbest oturma alanı olarak düzenlenen alan, 70 kişilik kapasitede oluşturulmuştur (Şekil 10). Görüşmelerde öğrenciler bu alanda, rahat ve kullanışlı oturma elemanlarını tercih ettiklerini belirtmiş, bu nedenle alanda kullanıcılara esneklik sağlayan modüler mobilya seçenekleri sunulmuştur. Kullanıcı tercihine ve ihtiyacına göre değişebilen modüler mobilyalar, bağlantı noktalarından ayrılıp birleştiği için, öğrencilerin isteklerine göre tek ya da grup oturabilmeye imkân vermektedir. Ahşap ve gri tonlarının hâkim olduğu, fonksiyonelliği ile ön plana çıkan bu alanda mobilyalar; çizgisel düzende yerleştirilmelerine rağmen istenildiği takdirde farklı formlarda da kullanılabilirler. Diğer mekânlarda olduğu gibi teras yemek alanında da seperatörler, tavan detayları ve kolonlarda yeşil öğeler kullanılarak ahşap malzeme ile uyum yakalanmaya çalışılmıştır. Malzeme olarak bakım gerektirmeyen, suya ve hava koşullarına dayanıklı ahşap deck yer döşeme malzemesi tercih edilmiştir.

Şekil 9. Yemek Alanı Tasarım Önerisi

Terasta yemek yeme ve serbest oturma alanı olarak düzenlenen alan, 70 kişilik kapasitede oluşturulmuştur (Şekil 10). Görüşmelerde öğrenciler bu alanda, rahat ve kullanışlı oturma elemanlarını tercih ettiklerini belirtmiş, bu nedenle alanda kullanıcılara esneklik sağlayan modüler mobilya seçenekleri sunulmuştur. Kullanıcı tercihine ve ihtiyacına göre değişebilen modüler mobilyalar, bağlantı noktalarından

ayrılıp birleştiği için, öğrencilerin isteklerine göre tek ya da grup oturabilmeye imkân vermektedir. Ahşap ve gri tonlarının hâkim olduğu, fonksiyonelliği ile ön plana çıkan bu alanda mobilyalar; çizgisel düzende yerleştirilmelerine rağmen istenildiği takdirde farklı formlarda da kullanılabilirler. Diğer mekânlarda olduğu gibi teras yemek alanında da seperatörler, tavan detayları ve kolonlarda

Şekil 10. Teras Yemek Alanı
Tasarım Önerisi

Şekil 11. Kantin ve Kantin Yemek
Alanı Tasarım Önerisi

Akpaz'ın mevcut tasarımının aksine, yeni kantin tasarımında okulun ana sirkülasyon aksıyla erişimi sağlayan açıklık oluşturulmuştur. Tasarım önerisinde kantin alanı, yemek ve satış olmak üzere iki ayrı alan olarak tasarlanmıştır (Şekil 11). Kantin yemek alanının sirkülasyon koridoruna bakan kısmına tek kişilik oturma alanları yerleştirilmiş, kullanılan oturma elemanları için farklı kullanıcıların yararlanmasına adına kullanım süresini azaltacak şekilde daha az

konforlu sandalyeler seçilmiştir. Kantin alanında, ahşap malzemeden oluşan baffle tavan sistemi ile gri tonlarından oluşan epoksi yer döşemesi kullanılmıştır. Kantin oturma alanında kullanılan seperatörlerde brüt beton, çelik konstrüksiyon ve cam detaylar kullanılırken, masalarda uzun ömürlü olması açısından ahşap malzeme kullanılmıştır. Ayrıca yer döşeme malzemesi olarak diğer mekânlarda olduğu gibi gri epoksi tercih edilmiştir.

Kullanıcıların talepleri doğrultusunda önerilen oyun alanı kafeterya alanının içinde gürültü oluşturmaması için teras kısmına yerleştirilmiştir (Şekil 12). Oyun alanında kullanıcıların sayısına göre ayrılıp birleştirilebilen, yerleri değiştirilebilen esnek mobilyalar ile dinlenme, sohbet etme ve oyun oynama eylemlerine uygun alanlar yaratılmıştır. Kullanıcıların yapılan görüşmelerde belirttikleri gibi bu alandaki mobilya tasarımında canlı renkler

tercih edilmiş, tasarım bütünlüğü açısından yeşil öğeler ile ahşap detayların kullanımına bu alanda da yer verilmiştir. Dinamik ve keyifli bir alan tasarlanması adına öğrencilerin tercihleri doğrultusunda mekâna; langırt, bilardo, playstation gibi oyun seçenekleri eklenmiştir. Malzeme olarak bakım gerektirmeyen ve suya dayanıklı ahşap yer deck döşemesi ile teras boyunca devam eden ahşap tavan detayları tercih edilmiştir. Görüşmelerde kullanıcıların yemek

Şekil 12. Oyun Alanı Tasarım Önerisi

kokularından rahatsız oldukları belirlenmiş, bu nedenle yemek servis alanları bir araya toplanarak, içe dönük bir tasarım geliştirilmiştir (Şekil 13). Yemek seçimi sırasında oluşan sirkülasyon yoğunluğunu en aza indirebilmek için fast food ve ana yemek alanı birlikte tasarlanmıştır. Ayrıca servis asansöründen gelen malzemelerin ve yemeklerin, yemek servis alanının arka bölümünde bulunan kapı ile mutfak

bölümüne erişiminin sağlanması, bulaşıkhaneye ve kirli bulaşıkların bekletildiği alanın yakın konumlandırılması önerilmiştir. Malzeme seçimlerinde sirkülasyon döşeme çizgileri ve ahşap detaylarla uyumlu olan diyagonal duvar panelleri tercih edilmiştir. Tavan detayı olarak ahşap baffle sistem kullanılırken, yerlerde gri epoksi malzeme kullanılmıştır. Öğrencilerin sohbet edip, dinlenebilecekleri çok amaçlı

Şekil 13. Yemek Servis Alanı Tasarım Önerisi

alandaki mobilya tasarımında canlı renklerle donatılmış, dinamik ve keyifli bir ortam oluşturulmuştur (Şekil 14). Diyagonal çizgilerin hâkim olduğu duvar panellerinin, sirkülasyon alanının yer döşeme malzemesi ile uyumlu olmasına dikkat edilmiştir. Ayrıca proje genelinde ahşap ve gri tonları hâkim olmasına rağmen bu alan, kullanılan canlı

renklerle diğer mekânlardan farklılaştırılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, kafeterya alanında yapılacak herhangi bir etkinliğin öğrencileri rahatsız etmeyeceği sonucuna dayanarak, bu alana piyano eklenmiştir. Müzik dinletisinin rahatlatıcı olması nedeniyle bazı zamanlarda piyano çalınmasının keyifli olacağı düşünülmüştür.

Şekil 14. Çok Amaçlı Alan Tasarım Önerisi

Çalışma alanı, diyagonal çizgilerin olduğu seperatörler ile sirkülasyon koridorundan ayrılırken, sınırlarda kullanılan yeşil öğeler ile de yemek alanından izole olması sağlanmıştır (Şekil 15). Cam kenarına yerleştirilen masalar ile kullanıcıların ders çalışırken bahçeyi görebilmelerine imkân sağlanmış, az konforlu oturma elemanlarıyla da kullanım sirkülasyonunun hızlanması hedeflenmiştir. Çalışma mekânının merkezine yerleştirilen ortak kullanım masası ile öğrencilerin birbirleriyle

etkileşim içinde olmaları sağlanmıştır. Ayrıca, diğer öğrenciler ile etkileşim içinde olmak istemeyen ya da dikkat problemi yaşayan kullanıcılar için hub seçenekleri oluşturulmuştur. Bir veya iki kişinin birlikte çalışabileceği hublar; Hub1, Hub2 ve Hub3 olarak adlandırılmıştır. Alanda ahşap ve gri tonlar hâkimken, hublar canlı renkler kullanılarak göz yormadan farklılaştırılmıştır. Tavan detayında kullanılan ahşap öge, form ve benzerlik olarak mekânla bütünleşecek şekilde tasarlanmıştır.

Şekil 15. Çalışma Alanı Tasarım Önerisi

Üniversitenin yemekhane alanı olmasına rağmen kullanıcılar tarafından yemek yeme dışında ders çalışmak, sohbet etmek, dinlenmek, oyun oynamak gibi farklı aktiviteler için tercih edilen Akpaz Kafeteryası, mevcut tasarımda tüm bu kullanımlar için özelleşmiş mekânlar içermemektedir. Bu bağlamda yeni tasarımda; yemek alanları, kantin, kantin yemek alanı, oyun alanı, yemek servis alanı, çok amaçlı alan ile çalışma alanına yer verilmiş, mekânlar kullanım amaçları doğrultusunda geliştirilmiştir. Ayrıca mevcut düzende tanımlı olmadıkları için

kullanıcı hareketlerinde karmaşaya neden olan sirkülasyon alanları tanımlanmış, yoğunluğu azaltacak şekilde sayıları arttırılmıştır. Tasarım kapsamında geliştirilen mekânlara yer ve tavan detayları kimlik kazandırırken, sirkülasyon alanları da gri epoksi malzeme ile tanımlanmıştır. Mekân sınırlarını tanımlamak amacıyla kullanılan bitki, mobilya ve seperatörler ile de sirkülasyon alanları ayrıştırılmış, mevcut düzende ki karışıklığın önüne geçilmiştir. Mekân sınırlarını tanımlamak amacıyla kullanılan bitki, mobilya ve seperatörler ile de sirkülasyon alanları

ayrıştırılmış, mevcut düzendeki karışıklığın önüne geçilmiştir.

SONUÇ

Birçok disiplinde kendini gösteren katılımcılık, mimarlık alanında da yer bulmuş, tasarımın odağı olan kullanıcı proje tasarım süreçlerine dâhil edilerek işbirlikçi anlayış geliştirilmiştir. Böylece mimarların teknik bilgi birikimlerinin yanı sıra, kullanıcıların gündelik yaşam deneyimlerinden yararlanılarak; ihtiyaç, istek ve beğenilerine daha çok cevap veren tasarımların oluşturulması hedeflenmiştir. Bu çalışmada da geleneksel tasarım yaklaşımının aksine, ürünün kullanıcıları katılımcı anlayışla tasarım sürecinin öznesi haline gelerek bu projede söz sahibi olmuşlardır.

Bu bağlamda, çalışma kapsamında ele alınan Akpaz Kafeterya, 19-20 Öğretim yılı bahar dönemi, İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Programı, Mimari Tasarımda Özel Konular dersinde katılımcı bir anlayışla yeniden tasarlanmıştır. Yeni tasarım sürecine dâhil edilen mekânın kullanıcılarının, ihtiyaç, beklenti ve memnuniyetlerinin tespit edilerek tasarım sürecine ve sonucuna yansıtılması hedeflenmiştir. Çalışmanın yöntemini, kafeterya alanında yapılan gözlemler ve analizler ile kullanıcıların mekânsal deneyimlerini ve örtük beklentilerini ortaya çıkartmak amacıyla gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler oluşturmuştur. Yemekhane alanında yapılan gözlemler neticesinde, mekân ve sirkülasyon alanlarının sınırlarının tanımsız oluşu ile farklı ihtiyaçlara yönelik mekân seçeneklerinin olmayışının karmaşaya neden olduğu sonucuna varılmıştır. Gözlemler sonucunda hipotez geliştirilirken aynı zamanda analiz kriterleri ile yarı yapılandırılmış görüşme sorularının içerikleri de oluşturulmuştur. Bütün bu çalışmalar, Akpaz Kafeteryası'nın ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden tasarlanmasına ön ayak olmuştur.

Bu bağlamda; mevcut düzende tanımsız olan ve

kullanıcıların mekânı anlamalarını zorlaştırarak karmaşa yaratan sirkülasyon alanları ile mekân sınırları tanımlanmıştır. Kullanıcıların kafeterya alanını yemek yeme dışında ders çalışmak, sohbet etmek, oyun oynamak, dinlenmek gibi aktiviteler için de tercih ettikleri soncuna dayanarak, yeni tasarımda mevcut düzenin aksine farklı kullanımlara yönelik mekân seçenekleri sunulmuştur. Ayrıca mekân kullanıcılarının; kendine güvenen, bilinçli bireyler olarak tasarım sürecine dâhil edilmeleri ve yaşam alanlarında söz sahibi olmalarının sağlanması çalışmanın çıktıları arasında yerini almıştır.

KAYNAKLAR

- Açıksöz, S., Bollukcu, P. ve Gökçe, C.G. (2020). *Peyzaj planlama ve tasarımında katılımcı yöntemler*. Y. Aksoy (Ed.), *Mimarlıkta peyzaj tasarımı içinde* (s. 207-229). Ankara:NOBEL Akademik Yayıncılık.
- Arnstein, S.R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. *Journal of the American Institute of Planners*, 35, 216-224.
- Comerio, M.C. (1984). *Community design: Idealism and entrepreneurship*. *Journal of Architectural and Planning Research*, 1(4), 227-243.
- Davidoff, P. (1965). *Advocacy and pluralism in planning*. *Journal of the American Institute of Planners*, 31(4), 331-338.
- Guest, G., Namey E.E. and Mitchell M. L. (2013). *Collecting Qualitative Data: A Field Manual for Applied Research*. Thousand Oaks: SAGE Publications, 75-112.
- Hacılibeyoğlu, F. (2013). *Kentsel mekân oluşumunda kullanıcı katılımı*. TMMOB 2. İzmir Kent Sempozyumu, 28-30 Kasım 2013, 185-196.
- [http-1: https://www.tepav.org.tr/upload/mce/genel/2011/muzakereci_halk_katilimi.pdf](https://www.tepav.org.tr/upload/mce/genel/2011/muzakereci_halk_katilimi.pdf) (Erişim tarihi: 25.08.2021)
- Jenkins P., Milner J. and Sharp, T. (2009). *A brief historical review of community technical aid and community architecture*. P. Jenkins and L. Forsyth (Ed.), *Architecture Participation and Society içinde* (s. 23-39). Lonra: Routledge.
- Luck, R. (2003). *Dialogue in participatory design*. *Design Studies*, 24 (6), 523-535.
- Mahabadi, M. S., Zabihi, H. ve Majed, H. (2014). *Participatory design; a new approach to regenerate the public space*. *International Journal Of Architecture and Urban Development*, 4 (4) , 15-22.
- Onur, E.B. (2009). *Çevre kalitesinin yükseltilmesinde katılımcı yaklaşım: İ.Ü. Avcılar Kampüsü örneği*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Ökten, A.N., Kurtarrı, E. ve Çekiç, T.İ. (2013). *Katılımın yokluğunda Gezi'de direniş*. *Planlama Dergisi*, TMMOB (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği) Şehir Plancıları Odası Yayını, 23(1), 45-51.
- Özaloğlu, S. ve Kennedy, F.N. (2009). *Katılımcı mimarlık: Nereye kadar?* *Mimarlık Dergisi*, 346, 33-40.
- Robertson, T. and Simonsen, J. (2012). *Challenges and Opportunities in Contemporary Participatory Design*. *Design Issues*, 28(3):3-9.
- Sanoff, H. (2000). *Community participation methods in design and planning*. New York: John Wiley & Sons Inc.
- Tekeli, İ. (2009). *Akılci planlamadan, bir demokrasi projesi olarak planlamaya*. *Tarih Vakfı Yurt Yayınları*. 194-201.
- Terlemez, A.K. (2018). *Uygulamalı katılımcı mimarlığın Türkiye'deki bağımsız mimari gruplar üzerinden incelenmesi*. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 8(1), 143-152.
- Wates, N. and Kneivitt, C. (1987). *Community architecture: how people are creating their own environment*. London: Routledge.

